

KIRJOITTAMAAN OPPII TEKSTEJÄ ANALYSOIMALLA

Eija Ventola & Anna Mauranen (toim.) *Academic writing. Intercultural and textual issues. Pragmatics & Beyond New Series 41.* John Benjamins, Amsterdam 1996. XI + 260 s. ISBN 90-272-5053-7.

Tieteellinen artikkeli rakentuu neljästä osasta: johdannosta, aineiston ja menetelmien kuvauksesta, tuloksista ja pohdinnasta. Tämä luurankomainen kiteytys lienee ensimmäinen ajatus, joka tulee mieleen akateemisesta kirjoittamisesta. Seuraavina tulevat argumentaation piirteet ja termien selitykset. Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa, että akateemista kirjoittamista tarkasteleva artikkelikokoelma jättää huomiotta nämä perusoletukset ja tarkastelee aivan muita ulottuvuuksia.

Kokoelmassa on kymmenen artikkelia, ja ne jakaantuvat kahden aihepiirin kesken. Puolet artikkeleista pohdiskelee akateemisen kontekstin ja tekstilajien kysymyksiä ja toinen puoli vieraalla kielellä — so. englanniksi — kirjoittamista. Painotus ja näkökulma akateemiseen kirjoittamiseen tuntuvat osuvilta: akateemisten tekstien maailma on yhä enemmän englanninkielinen, ja kirjoittajista yhä suurempi osa ilmaisee sanottavansa vieraalla kielellä. Kirjan otsikko *Academic writing* ei siis olekaan harhaanjohtava niin kuin ensi lukemalta luulisi.

Akateemista kirjoittamista pohtivat kielentutkijat ovat tarttuneet näennäisesti melko vähäpätöisiin akateemisen kielenkäytön ominaisuuksiin, kuten seuraavat esimerkit osoittavat: miksi filosofit keksivät huvittavia kertomuksenpätkiä artikkeliansa esimerkeiksi, millaisin saatekirjein tutkijat lähettävät artikkeleitaan julkaistaviksi, millaisia piilo-opetuksia liittyy tekstinkäsittelyohjelmiin ja miksi tieteelliset artikkelit vilisevät ns. epätarkkuuksia, kun niiden odottaisi olevan mahdollisimman

täsmällisiä? Kuvaukset ja tulkinnat paljastavat laajoja systemaattisia lainalaisuuksia, joiden rinnalla alussa esittämäni yleistyksiset ja luulot tieteellisten artikkelien luonteesta näyttävät todella mitättömiltä ja suorastaan harhaisilta. Ventolan ja Maurasen toimittama kokoelma korostaa, että kielenkäyttöä säätelee yhteisön toiminta. Tieteellinen artikkeli ei — kuten ei mikään muukaan teksti — kuvaa suoraan todellisuutta, vaan se toteutuu yhteisön toimintaa ohjaavien lainalaisuuksien mukaisena kielenkäyttönä.

Kun tutkija joutuu työssään korjaamaan aiempia tuloksia, on tärkeää suojella omia ja muiden kasvoja ja tarjoilla tuloksia suostuttelevan kielenkäytön avulla. Huomori on tässä sovelias keino, sillä sen varjolla voi esittää kärjekkäitäkin tuloksia. Samoin yksinkertaistavat keksityt esimerkikertomukset varjelevat osapuolia, sillä niitä käyttäen artikkelin saa näyttämään siltä kuin se olisi suunnattu tutkijapiirejä laajemmalle yleisölle. Tieteensosiologisesti kiinnostava — ja muutenkin kielentutkijoihin kohti tuleva — on THOMAS BLOORIN huomautus Chomskyn tyylikeinoista: tämä ei pyrkinyt esimerkkitapaustensa kuvailussa vitsikkyyteen. Bloorin mukaan kuninkaan ei tarvitse tekeytyä pelleksi suostutellakseen muita (s. 39).

Akateeminen maailma on yhtä täynnä erilaisia uskomuksia ja asenteita kuin muutkin yhteisöt. Näitä uskomuksia tarkastelevat LARS EVENSEN ja PHILIP RILEY artikkeleissaan. Evensen tekee selkoa siitä, miten tekstinkäsittelyohjelmat ohjaavat kirjoittamista ja käsitystä teksteistä. Artikkeli tar-

joaa tieteellisesti todennetun käsityksen siitä, että tekstinkäsittely ohjaa tarkastelemaan tekstiä paikallisesti ja jättää tekstin kokonaisrakenteen huomiotta. Sofistikoituneemat ohjelmat (ideaprosessorit ja hyperteekstit) torjuvat tämän pulman, mutta niissä taas on vaarana toisen tason ongelmat, esimerkiksi hyperavaruuteen eksyminen. Riley tarkastelee sitä, millaisia käsityksiä opiskelijoilla on vieraan kielen oppimisesta («paras tapa oppia kirjoittamaan englantia on opetella ensin englannin lauserakenne ja sitten lisäällä adjektiiveja ja adverbjeja»). Molemmat tarjoavat ratkaisuksi näkymättömien odotusten ja uskomusten tunnistamista ja erittelyä; näin niiden ohjausvaikutus on mahdollista torjua.

Vieraalla kielellä kirjoittamiseen ei riitä »hyvä kielitaito», vaan on tunnettava kielen käytänteet laajemminkin. EILJA VENTOLA tarjoaa artikkelissaan malleja siihen, miten tekstin tiiviyyttä, substantiivivaltaista esitystapaa voi keventää. Ideana on tunnistaa kielen keinot ja siten pystyä tietoisesti valitsemaan abstraktin substantiivilausekkeen ja vastaavan verbirakenteen välillä. ANNA MAURANEN jatkaa artikkelissaan samalla linjalla: hän pyrkii hälventämään kirjoittamiseen liittyvää mystisyyttä ja osoittamaan, miten tekstuaalista rakentumista, teeman ja reeman kulkua voidaan analysoida ja opettaa. Sekavaa tekstiä ei tule oikopäätä tuomita sekavasti ajatelluksi, vaan asiaan voi suhtautua samoin kuin lauserakenteenkin puutteisiin: tunnistaa ja korjata ja yleistävin opastuksin osoittaa, miten asian voi hallita.

Artikkelikokoelma on laadittu keväällä 1994 pidetyn symposiumin esitelmistä. Sen avainajatuksen esittää GREG MYERS sanomalla, että akateeminen maailma elää kirjoituksesta. Koska kirjoittaminen on tutkimuksen keskeisimpiä toimintoja, sitä säätelevät useat hyvinkin hienovaraiset normit, käytänteet ja tottumukset. Kokoelman kirjoittajien tavoitteena on etsiä erilaisia kei-

noja tunnistaa näitä näkymättömissä olevia käytänteitä ja siten pystyä valitsemaan tietoisesti. Artikkelit luettuaan on vakuuttunut siitä, että tiedeyhteisön teksteissä on hyvin paljon analysoitavaa eikä kaikki avaudu heti ensi silmäyksellä tai naiivilla lukemisella. Onneksi kirjoittajat tarjoavat jämeriä tekstianalyttisiä työkaluja (teema-reema-analyysijä, lausekkeiden ja verbityyppien analyysijä, kytkentäilmausten tunnistamista yms.).

Käytännön didaktisiin ongelmiin ja kirjoittamisen opetukseen jää vielä yllin kyllin työtä tämänkin teoksen jälkeen: lisävalaisua kaipaa mm. se, millaiset tekstit ovat malleiksi kelpaavia akateemisia tekstejä, joista kurssilaiset voivat tiedostamisen aloittaa. Ei myöskään ole selvää, millainen määrä tekstilingvistisiä analyysivälineitä on kirjoittajille hyödyksi. Oma kysymyksensä on myös taidon ja tiedon yhteensulauttamisessa: siirtykö analyttinen tieto suoraan harjaannuksen kautta toiminnaksi vai oppiiko analysoimalla ennen muuta analysoimaan? Joka tapauksessa on painavia perusteita sille, että ymmärryksen ja kielitietoisuuden lisääminen on hyödyksi.

Akateemisen kirjoittamisen tutkimus on toistaiseksi ollut vilkkainta monikulttuurisissa yhteyksissä. Ventolan ja Maurasen artikkelit ovat jatkoa aikaisemmille tutkimuksille siitä, miten suomalaiset kirjoittajat laativat tieteellisiä artikkeleita vieraalla kielellä. Suotavaa olisi laventaa tutkimusta omalla kielellä kirjoittamiseen. Kulttuurirajan ylittäminen saa meidät tietoisemmaksi sosiaalisista käytänteistä, mutta yhtä lailla analysoitavaa ja tiedostettavaa on omankielisessäkin akateemisessa maailmassa. ■

PIRJO KARVONEN

*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki*
Sähköposti: *Karvonen@Domlang.Fi*